

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

Список використаних джерел:

1. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 584 с.
2. Скуріхін С. М. Юридична етологія: до постановки проблеми. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 9. С. 33–37. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2021/8.pdf
3. Weber M. Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. 1963. 1643 p. URL: <https://archive.org/details/MaxWeberEconomyAndSociety/mode/2up>
4. John S. Price, Leon Sloman Depression as yielding behavior: An animal model based on Schjelderup-Ebbe's pecking order. Ethology and Sociobiology. Volume 8, Supplement 1, 1987, Pages 85–98. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0162309587900215>
5. Sapolsky R. A Primate's Memoir: A Neuroscientist's Unconventional Life Among the Baboons. Published by Simon & Schuster. 2001. 304 p.
6. Waal de F. The Bonobo and the Atheist: In Search of Humanism Among the Primates. New York: W. W. Norton & Company. 2013. 289 p. URL: https://www.google.ch/books/edition/The_Bonobo_and_the_Atheist_In_Search_of/e_DDGa-dk60C?hl=ru&gbpv=1&dq=Waal+The+Bonobo+and+the+Atheist&printsec=frontcover
7. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки; Державець. Харків : Фоліо, 2007. 511 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf
8. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. 1998. 514 с.
9. Waal de F. Chimpanzee Politics: Power and Sex Among Apes. Baltimor : John Hopkins University Press, 2000. 501 p.
10. Nietzsche F. The Will to Power. New York : Vintage Books, 1968. 612 p.
11. Goodall J. The Chimpanzees of Gombe: Patterns of Behavior. Cambridge, Mass. : Belknap Press of Harvard University Press, 1986. 704 p. URL: <https://archive.org/details/chimpanzeesofgom0000good/mode/2up>
12. Fromm E. Anatomy of human destructiveness. New York : Holt, Rinehart and Winston, INC, 1973. 534 p.
13. Смазнова І. С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 378 с.

Ключові слова: влада, ресурси влади, ієрархія, юридична етологія.

Key words: power, resources of power, hierarchy, legal ethology.

ІВАНЧЕНКО ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Взаємозв'язок легітимності, легальності та культури ніколи не заперечувався юридичною наукою. Навпаки, загальновизнаним в науці можна вважати положення про те, що цей взаємозв'язок носить

прямий і двосторонній характер. Належний рівень розвитку культури, перш за все, її правової складової, утворює фундамент легітимності права. «Правова культура, – як справедливо відзначає В. Власенко, – надає організаційно-регулюючий вплив в плані забезпечення соціально-позитивної поведінки, попередження негативних проявів і усунення супутніх факторів при вирішенні соціальних завдань будь-якої сфери і будь-якого рівня життя суспільства» [1]. І, навпаки, низький рівень правової культури веде до девальвації права в суспільному житті, тобто позбавляє таке право рис легітимності.

У свою чергу, легітимність права належить розглядати не тільки як певну соціальну цінність, але і як фактор, який самим безпосереднім чином впливає на стан культурних процесів, що протікають в різних сферах життя суспільства, в тому числі і правовій. Взаємодія легальності, легітимності і правової культури здійснюється на різних рівнях: загально-соціальному, регіональному, груповому, індивідуальному. Найбільший інтерес для теорії права представляє аналіз взаємозв'язку цих соціальних явищ на індивідуальному рівні з урахуванням специфіки дії індивіда, який є суб'єктом правозастосування.

У зв'язку з цим виникає необхідність постановки і подальшого розгляду двох взаємопов'язаних питань:

1. Якими індивідуальними якостями повинен володіти правозастосовник для того, щоб його можна було розглядати як особистість, що володіє належним рівнем правової культури?

2. Яким чином ці індивідуальні якості, що характеризують особистість правозастосовника, впливають на ефективність і легітимність правозастосовної діяльності?

Відповіді на ці запитання потребують детального аналізу змісту індивідуальної правової культури. Методологічною основою подібного дослідження має стати комплексний підхід, який, у свою чергу, має будуватися на основі поєднання аксіологічної та діяльнісної концепцій аналізу правової культури [6].

В рамках комплексного підходу правова культура особистості розглядається як поняття, що характеризує якісний стан розвитку правосвідомості індивіда, його діяльності в правовій сфері. Разом з тим, правова культура на відміну від правосвідомості включає в себе не будь-які, а тільки позитивні, з точки зору панівної в суспільстві системи соціальних цінностей, правові знання, погляди, уявлення, оцінки, мотиви, установки, почуття, які в результаті стають передумовою соціально-активної діяльності [1].

Першим елементом, показником, що характеризує правокультурний вигляд правозастосовника, є рівень його правових знань. Враховуючи значення правозастосовної діяльності як особливої форми реалізації права, до правової культури осіб, які здійснюють цю діяльність, справедливо пред'являються більш високі вимоги в порівнянні із звичайними громадянами. В першу чергу ці вимоги стосуються якраз рівня і глибини правових знань. Важливим є визначити (нехай і структурно) обов'язковий мінімум цих знань, який необхідний кожному правозастосовникові. Видається, що цей мінімум повинен

включати наступні складові: 1) знання принципів права; 2) знання «робочих» норм; 3) знання системи і структури чинного законодавства. Відсутність необхідних правових знань або їх низький рівень часто є причиною правозастосовних помилок.

У науковій літературі повага до права традиційно розглядається як невід'ємний елемент індивідуальної правової культури. Багатьма авторами неодноразово робилися спроби сформулювати визначення поняття «повага до права». Так, на думку І. Голосніченка, повага до права має розумітися «як категорія, яка заснована на усвідомленні соціальної цінності права як регулятора суспільних відносин, засобу їх вдосконалення і перетворення» [2]. О. Макарова зазначає, що шанобливе ставлення до права виявляється в різних сферах правової діяльності: у сфері правотворчості воно виражається в узгодженні розроблюваних правових норм з реальними умовами життя суспільства, а в сфері реалізації права – в добровільному підпорядкуванні фактичної поведінки учасників суспільних відносин нормам, принципам та ідеям права [6].

Переконливою видається точка зору, висловлена в літературі про те, що повага до права має розглядатися і як чинник, який визначає професійну недбалість правозастосовника, його байдуже ставлення до соціального змісту, призначення і результатів своєї діяльності [2]. Вона передбачає усвідомлення правозастосовником своєї соціальної ролі в регулюванні суспільних відносин. Слід підкреслити, що характерною рисою української правосвідомості практично завжди було не шанобливе ставлення до права, не визнання його соціальної цінності, а явище йому прямо протилежне – правовий нігілізм [5]. Останній традиційно визначається в науці як напрямок суспільно-політичної думки, що заперечує соціальну цінність права і вважає його найменш досконалим способом регулювання суспільних відносин, а також властивістю, станом суспільної свідомості [3].

До числа найважливіших функцій правосвідомості поряд з пізнавальною та оцінною слід відносити і регулятивну функцію. Тому, розглядаючи правовий нігілізм, як якісну характеристику української правосвідомості, необхідно відзначити, що для нього характерні не тільки юридична некомпетентність і негативна оцінка права (заперечення його соціальної цінності), а й поширеність навичок і стереотипів неправової (протиправної) поведінки [4].

Нарешті, найважливішим показником рівня правової культури правонаступника є його соціально-правова активність. З точки зору суб'єктивної складової, соціально-правова активність правозастосовника передбачає: по-перше, його соціально-психологічну готовність до ініціативної, творчої діяльності в сфері застосування права; по-друге, практичну діяльність, яка спрямована на досягнення корисних для суспільства результатів і виражається в правомірному і доцільному застосуванні правових норм.

Отже, правові знання, якими володіє правозастосовник, його ставлення до права, навички і стереотипи діяльності в правовій сфері, ступінь його соціально-правової активності повинні розглядатися як

суб'єктивні фактори, які самим безпосереднім чином впливають на якість, легальність, ефективність та легітимність його діяльності.

З урахуванням цієї обставини правова культура правозастосовника може бути визначена як сукупність позитивних правових знань, поглядів і оцінок, навичок і стереотипів, що визначають соціально-психологічну готовність особистості до ініціативної, творчої діяльності у сфері застосування права і забезпечують її легальність, легітимність та ефективність. В цілому рівень правової культури суб'єктів, які здійснюють застосування права, на сьогоднішній день не може оцінюватися як задовільний. Його формування – завдання дуже складне, успішне рішення якого передбачає реалізацію цілого комплексу взаємопов'язаних програм, що включають правове виховання, правове навчання, правову пропаганду.

Підводячи підсумок, необхідно відзначити, що правова культура і легітимність права – явища тісно взаємопов'язані. Без правової культури легітимність і легальність є просто немислимыми, оскільки право у таких умовах не може ні функціонувати, ні розвиватися. Більш того, представляється можливим говорити про єдине соціальне призначення цих явищ, оскільки, направляючи поведінку людей в русло певних зразків у сфері права, правова культура «досягає» тієї ж мети, яка закладена в легальності права, його легітимації та легітимності.

Список використаних джерел:

1. Власенко В. П. Генезис поняття «правова культура» у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Часопис Академії адвокатури України. 2010. № 4. С. 1–7.
2. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. Право України. 2005. № 4. С. 24–25.
3. Дзьобань О. П. Передумови та сенс правового нігілізму. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія права». 2009. Вип. 1. С. 42–50.
4. Стрілко Д. Правовий нігілізм та шляхи його подолання в сучасних умовах. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 3. С. 216–220.
5. Луцький А. І. Правовий нігілізм в умовах формування української правової держави. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2010. № 1. С. 16–19.
6. Макарова О. В., Крилова Ю. І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. Право. 2015. № 30. С. 104–108.

Ключові слова: легітимність права, легальність права, легітимація права, правова культура, правосвідомість, правовий нігілізм, цінності права, правові принципи.

Key words: legitimacy of law, legality of law, legitimation of law, legal awareness, legal culture, legal nihilism, values of law, legal principles.

Тіщенко Юлія Валеріївна Елементи міфологічного світогляду у правосвідомості сучасної людини	50
Бальжик Ірена Анатоліївна Захист прав людини під час сучасної війни	54
Рязанов Михайло Юрійович Нормативний та процесуальний аспекти правової спадщини: антропологічний підхід	57
Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна Правова спадщина: щодо питання внутрішньої єдності та зовнішнього вираження	59
Кравченко Сергій Петрович Правовий текст як образ лінгвістичного буття права	63
Чувакова Ганна Михайлівна Соціальні аспекти категорій норма-аномалія	66
Кормич Анатолій Іванович Витоки концепції глобального неуправління та її науковий і практичний потенціал	69
Serebro Mykhailo Technological trends in legal practice	72
Антошина Ірина Володимирівна Інформація і право: діалектика взаємозв'язку	74
Скуріхін Сергій Миколайович Етологічний аналіз ресурсів влади	77
Іванченко Ольга Миколаївна До питання співвідношення легітимності права та правової культури в Україні	80
Дудник Руслана Миколаївна Місце гендерного права у системі права України	84
Іванчук Віра Євстафіївна Моніторинг формування професійної правової культури у майбутніх юристів	86
Ковбасюк Степан Валерійович Інституційний підхід в методології державознавства	88
Войткова Аліса Вікторівна Особливості та шляхи реалізації функції оборони України як морської держави	91
Лук'ячук Ольга Вікторівна Статичний та динамічний підходи в інтерпретації права	94
Одарій Віктор Віталійович Порівняльно-правовий метод у застосуванні права	96
Грезіна Олена Миколаївна Етичні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в контексті захисту прав учасників освітнього процесу	99